

Αρχαία Β' Λυκείου θεωρητικής κατεύθυνσης
Κείμενο διδαγμένο από το πρωτότυπο Β' ΤΑΞΗ
Αρχίλοχος, 9. Τοῖς Θεοῖς (D58, 130W)

9. Τοῖς Θεοῖς (D58, 130W)

Τοῖς Θεοῖς †τ' εἰθειάπαντα† πολλάκις μὲν ἐκ κακῶν
ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθόνι,
πολλάκις δ' ἀνατρέπουσι καὶ μάλ' εὖ βεβηκότας
ὑπτίους, κείνοις δ' ἔπειτα πολλά γίνεται κακά,
καὶ βίου χρήμη πλανᾶται καὶ νόου παρήγορος.

A. Να γίνει μετάφραση του ποιήματος.(Μονάδες 10)

B. Να γράψετε στο τετράδιο σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Ποιο είναι το κεντρικό νόημα του ποιήματος και με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδεται.(Μονάδες 15)

B2. Κάνετε διαθεματική προσέγγιση με το παρακάτω παράλληλο κείμενο, Σιμωνίδης, 29. ἄνθρωπος ἐὼν, (6D 355P):(Να εξετάσετε ομοιότητες και διαφορές τους)

(ΜΟΝΑΔΕΣ 15)

29. ἄνθρωπος ἐὼν (6D, 355P)

ἄνθρωπος ἐὼν μὴ ποτε φάσις ὃ τι γίνεται αὔριον,
μηδ' ἄνδρα ἰδῶν ὄλβιον ὅσον χρόνον ἔσσειται ·
ὠκεία γὰρ οὐδέ τανυπτεροῦγου μυίας
οὔτως ἅ μεταστάσις.

B3. Ο Αρχίλοχος χαράζει μια νέα λυρική πορεία και συγκρούεται με το έπος. Αφού αναφερθείτε στη σύγκρουση αυτή, να κάνετε νοηματική σύγκριση του συγκεκριμένου ποιήματος με το έπος.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

B4. Να βρείτε 5 παράγωγα στην αρχαία ή στην νέα ελληνική, σύνθετα ή όχι των παρακάτω λέξεων : ὀρθοῦσιν, βεβηκότας, χρήμη, πλανᾶται.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἰσοκράτους Αρχίδαμος § 1

Ἴσως τινὲς ὑμῶν θαυμάζουσιν, ὅτι τὸν ἄλλον χρόνον ἐμμεμενηκῶς τοῖς πόλεως νομίμοις ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν ἡλικιωτῶν, τοσαύτην πεποίθημα τὴν μεταβολὴν ὥστε περὶ ὧν ὀκνοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι λέγειν περὶ τούτων νεώτερος ὢν παρελήλυθα συμβουλευσῶν. Ἐγὼ δ', εἰ μὲν τις τῶν εἰθισμένων ἐν ὑμῖν ἀγορεύειν ἄξιως ἦν τῆς πόλεως εἰρηκῶς, ἡσυχίαν ἂν ἦγον· νῦν δ' ὀρθῶν τοὺς μὲν συναγορεύοντας οἷς οἱ πολέμοι προστάττουσι, τοὺς δ' οὐκ ἔρρωμένους ἐναντιουμένους, τοὺς δὲ παντάπασιν ἀποσειωπηκότας, ἀνέστην ἀποφανοῦμενος ἅ γιγνώσκω περὶ τούτων, αἰσχρὸν νομίσας, εἰ τὴν ἰδίαν τοῦ βίου τάξιν διαφυλάττων περιόψομαι τὴν πόλιν ἀνάξια ψηφισαμένην ἑαυτῆς.

Γ1. Να μεταφράσετε το παραπάνω κείμενο. (ΜΟΝΑΔΕΣ 20)

Γ2. α) Να βρεθούν οι προτάσεις που εισάγονται με τον σύνδεσμο « εἰ » και να χαρακτηρισθούν / να χαρακτηρίσετε το είδος του υποθετικού λόγου που σχηματίζεται β) Να χαρακτηρισθούν συντακτικά οι ὀροι : τῶν ἡλικιωτῶν, ἀποφανοῦμενος, ἀνάξια (ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

Γ3. α) Να γράψετε τον τύπο που σας ζητείται για καθενιά από τις παρακάτω λέξεις :

- ἐμμεμενηκῶς : γ' πληθυντικό πρόσωπο οριστικής Αορ. Α'
- συναγορεύοντας : γ' ενικό πρόσωπο οριστικής Αορ. Β' και απαρέμφατο Αορ. Β'
- ἐναντιουμένους : γ' ενικό υποτακτικής Ενεστώτα

β) ἔρρωμένους, αἰσχρὸν, τὴν ἰδίαν : να γραφούν οι υπόλοιποι βαθμοί.

γ) ἑαυτῆς : να κλιθεῖ η αντωνυμία στο αρσενικό γένος 9 στο πρόσωπο που βρίσκεται)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

A. Για τους θεούς όλα είναι απλά · πολλές φορές από τα δεινά τους ανθρώπους ανορθώνουν που κείτονται στη μαύρη γη. Πολλές φορές πάλι τους ξαπλώνουν ανάσκελα. αν και πατούσαν γερά στα πόδια τους, σ' εκείνους ύστερα συμβαίνουν πολλές συμφορές, και περιπλανιέται από ἄλλειψη των προς το ζην και με σαλεμένο το μυαλό.

B.1 Το κεντρικό νόημα του ποιήματος είναι η αστάθεια και μεταβλητότητα των ανθρώπινων πραγμάτων.

Ο ποιητής χρησιμοποιεί τα εξής εκφραστικά μέσα:

- Χιαστό σχήμα

ΕΚ ΚΑΚῶΝ ὀρθοῦσιν
ἀνατρέπουσι εὖ βεβηκότας

- επαναφορά : πολλάκις μὲν ... πολλάκις δέ.

- Μεταφορά: ὀρθοῦσιν, κειμένους ἐπὶ χθόνι, ἀνατρέπουσι ὑπτίους, εὖ βεβηκότας
- Αλλαγή αριθμῶν προσώπων: κείνοις - πλανᾶται παρήγορος
- Παραλλαγή: συνδέονται παρατακτικά δύο ἀνόμοιοι ὀροι συντακτικά, δοτική τῆς αἰτίας καὶ ἓνα ἐπιρρηματικό κατηγορούμενο τοῦ τρόπου (χρήμη παρήγορος)
- Τρεῖς εἰκόνες : 1) Οἱ ἄνθρωποι που τοὺς σηκώνουν οἱ θεοὶ ἀπὸ τῆ γῆ.
2) ἐκεῖνοι που τοὺς ρίχνουν οἱ θεοὶ ἀνάσκελα
3) ὁ τραγικός ἄνθρωπος που περιπλανιέται πᾶμφοτος καὶ με σάλεμένο νοῦ.
- Ἀντίθεση : ἀνάμεσα στὴ πρώτη εἰκόνα καὶ στὴς δύο ἐπόμενες , ἀλλὰ καὶ μέσα στὴς εἰκόνες ὑπάρχουν ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στο πρὶν καὶ στο μετὰ τῶν καταστάσεων.

B2 Καὶ οἱ δύο ποιητὲς διαπιστώνουν ὅτι ὅλα εἶναι μεταβλητὰ στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐναλλάσσονται. Ὁ Ἀρχίλοχος ἐξετάζει τὸ θέμα ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δυστυχίας. Ὁ Σιμωνίδης βλέπει μόνο ὅτι ἡ εὐτυχία ἔχει μικρὴ διάρκεια. Ὁ Ἀρχίλοχος ἀπλῶς διαπιστώνει τὴν κατάστασι, ἐνῶ ὁ Σιμωνίδης προχωρᾷ σε παραινέσεις. Ὁ Ἀρχίλοχος ἀναζητᾷ τὰ αἰτία τῆς κατάστασις αὐτῆς καὶ τὰ ἐντοπίζει στὸς θεοὺς, ἐνῶ ὁ Σιμωνίδης παραμένει στὴς παραινέσεις καὶ οἱ δύο χρησιμοποιοῦν τὸ β' ἐνικό πρόσωπο. Καὶ οἱ δύο δίνουν παραστατικές εἰκόνες γιὰ νὰ κάνουν πιο ζωντανὴ τὴ σκέψη τοὺς: ὁ Ἀρχίλοχος δίνει τὴν τραγικότητα τοῦ ἀνθρώπου με μιὰ εἰκόνα πολὺ παραστατικὴ, τοῦ ἀνθρώπου που πέφτει ἀνάσκελα στὴν δυστυχία. Τὰ αποτελέσματα ὁμῶς τῆς μετάπτωσις ἀπὸ τὴν εὐτυχία στὴν δυστυχία εἶναι πιο τραγικὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὅπως δείχνει ἡ εἰκόνα στο τέλος τοῦ ποιήματος, ὅπου ὁ ἄνθρωπος χτυπημένος ἀπὸ τὴ μοῖρα καὶ τὸ θεῖο γυρίζει φτωχὸς καὶ στερημένος , ἐνῶ ἡ κατάσταση στὴν ὁποία ἔχει περιέλθει τὸν ὀδήγησε στὴν τρέλα καὶ τὴν παραφροσύνη. Ὁ Σιμωνίδης χρησιμοποιεῖ τὴν εἰκόνα τῆς γρήγορης μύγας, που τὴν συγκρίνει με τὴς γρήγορες ἀλλαγές τῆς ζωῆς. Καὶ οἱ δύο δίνουν τὸ θέμα τοὺς με πολλὰ σχήματα λόγου.

B3. Προβλ. Εἰσαγωγικὴ σελ. 18. “Ἀντίθετα Το ποιητικὸ πρόγραμμα τοῦ Ἀρχίλοχου... ἀνθρώπινης ἀμηχανίας.”

Ὁ Ἀρχίλοχος ἀντιτάσσει τὴ μεταβλητότητα, τὴν κίνηση καὶ τὴν ἀστάθεια τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καταστάσεων στο ἀπαρασάλευτο, στὴ σταθερότητα που προέβαλλε τὸ ἔπος γιὰ τὴς καταστάσεις καὶ γιὰ τὴν συμπεριφορὰ τῶν ἥρώων. Οἱ ἥρωες τοῦ Ὀμήρου σίγουροι σταθεροὶ καὶ ἀμετακίνητοι, ὀρθοὶ στὴς ἀντιξοότητες καὶ ἀκλόνητοι ἀντιμετωπίζουν ἀγέρωχα τὴς δυσκολίες ἢ συντρίβονται γιὰ νὰ μὴ ἀλλάξουν. Ἀκόμα καὶ ἀν παρουσιαστοῦν ἀλλαγές, αὐτὲς εἶναι φαινομενικὲς καὶ παροδικές. Ὁμῶς, γιὰ τὸν Ἀρχίλοχο ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζει συμπεριφορὰ ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη σύμφωνα με τὴ βούληση τῶν θεῶν.

Ἀπὸ τὴ σύγκριση τοῦ συγκεκριμένου ποιήματος γιὰ τὸ ἔπος προκύπτει μιὰ ὁμοιότητα καὶ μιὰ διαφοροποίηση. Ἡ ὁμοιότητα εἶναι ἡ κοινὴ πεποίθησι ὅτι οἱ θεοὶ παρεμβαίνουν στὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ ὅτι αὐτοὶ καθορίζουν τὴς τύχες τῶν θνητῶν. Οἱ θεοὶ ἐνεργοῦν , οἱ ἄνθρωποι πάσχουν. Ὡστόσο ἐνῶ στο ἔπος ὁ παθὼν ἥρωας ὑπομένει τὴ θεϊκὴ μοῖρα χωρὶς νὰ μεταβάλλει τὸ χαρακτήρα τοῦ καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ, τὴ συμπεριφορὰ τοῦ καὶ τὸν ψυχισμό τοῦ, οἱ ἥρωες τοῦ Ἀρχίλοχου που κτυποῦνται ἀπὸ τὴ θεϊκὴ μοῖρα τὰ ἀλλάζουν ὅλα αὐτὰ, μεταβάλλονται καταντῶν. Χάνουν ὄχι μόνο τὰ υλικά τοὺς ἀγαθὰ καὶ γυρνοῦν σαν ζητιάνοι (βίου χρήμη πλανᾶται), ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ μυαλὸ τοὺς (νόου παρήγορος), τὴν προσωπικότητα τοὺς, τὸν εαυτὸ τοὺς. Ἀντίθετα οἱ δύο κεντρικοὶ ἥρωες τῆς Ἰλιάδας καὶ Ὀδύσσειας, ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς πέφτουν θύματα τῆς βούλησις τῶν θεῶν, ἀλλὰ ποτὲ ὁ Ὀμηρος δὲν τοὺς παρουσιάζει ζήτουλες καὶ τρελοῦς. Εἶναι σταθεροὶ, ἀγέρωχοι , παλικάρια, παραμένουν ἀμετάβλητοι.

B4 ὀρθοῦσιν : ὀρθοστάτης, κατόρθωμα, διορθωτής, ἀδιόρθωτος, ὀρθιος
βεβηκότας : βατός, βάση, βωμός, βήμα, ἀνάβασι
χρήμη : χρήσιμος , χρήση, χρεία, χρησιμιθηρικός, χρήματα
πλανᾶται : πλάνη, πλανήτης, παραπλάνηση, πλανητᾶριο, ἀποπλάνηση

Γ1. Ἴσως μερικοὶ ἀπὸ ἐσὰς ἀποροῦν , γιατί , ἐνῶ στο παρελθὸν εἶχα μείνει πιστὸς στὴς συνήθειες τῆς πόλις (τόσο) ὅσο δε γνωρίζω ἀν κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς συνομηλίκους μου (ἐνν. εἶχε μείνει πιστὸς) , τόσο πολὺ ἔχω ἀλλάξει , ὥστε γιὰ ἐκεῖνα , που διαστίζουν οἱ μεγαλύτεροι νὰ μιλοῦν , γι' αὐτὰ , ἀν καὶ εἶμαι νεότερος , ἔχω ἀνέβει στο βήμα γιὰ νὰ σὰς συμβουλευθῶ. Ἐγὼ ὁμῶς , ἐάν κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς που συνηθίζουν νὰ μιλοῦν ἐνώπιον σὰς εἶχε μιλήσει ἀντάξια τῆς πόλις , πολὺ θα ἠσύχαζα. Ἀλλὰ τῶρα , ἐπειδὴ βλέπω ἄλλους νὰ συμφωνοῦν μ' αὐτὰ που οἱ θεοὶ προστάζουν , ἄλλους νὰ μὴ ἐναντιώνονται σθεναρὰ , ἄλλους νὰ ἔχουν σιωπήσει τελείως , σηκώθηκα γιὰ νὰ ἐκφέρω τὴ γνώμη μου γιὰ ἐκεῖνα που γνωρίζω πάνω σ' αὐτὰ , γιατί θεώρησα ὅτι εἶναι ἀτιμωτικό , ἐφόσον , τῆρώντας τὴν τάξη που ταιριάζει στὴν ἰδιωτικὴ μου ζωὴ , ἀνεχθῶ ἡ πόλις νὰ λάβει ἀποφάσεις ἀνάξιες τοῦ εαυτοῦ τῆς.

Γ2. α)

- «Ὡς οὐκ οἶδ' εἶ τις ἄλλος τῶν ἡλικιωτῶν (ἐνν. ἐνεμεμενήκει) » : δευτερεύουσα ὀνομαστικὴ , πλᾶγια ἐρωτηματικὴ πρότασι , ὀλικῆς ἀγνοίας , εἰσάγεται με τὸν ἀπορηματικό « εἶ » , εἶναι ἀντικείμενο στο «οὐκ οἶδα » , ἐκφέρεται με ὀριστικὴ (τὸ πραγματικό)

- « εἰ μὲν τις τῶν εἰθισμένων ἐν ὑμῖν ἀγορεύειν ἀξίως ἦν τῆς πόλεως εἰρηκῶς » : δευτερεύουσα επιρρηματική πρόταση , υποθετική , εκφέρεται με οριστική υπερσυντελικού (« εἰρηκῶς ἦν » : περιφραστικός τύπος) με απόδοση την κύρια πρόταση που ακολουθεί : « πολλήν ἄν ἡσυχίαν ἦγον »)

- « αἰσχροὺν (εἶναι) νομίσας , εἰ τὴν ἰδίαν τοῦ βίου τάξιν διαφυλάττων περιοφθαλμοὺς τὴν πόλιν ἀνάξια ψηφισαμένην ἑαυτῆς » : δευτερεύουσα επιρρηματική πρόταση , αιτιολογική με υποθετική αιτιολογία , προσδιορίζει ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας το « αἰσχροὺν εἶναι » , εκφέρεται με οριστική μέλλοντα (το πραγματικό)

Υπόθεση	Απόδοση	Είδος
Εἰ τις . . . εἰρηκῶς ἦν	ἡσυχίαν ἄν ἦγον	B : Μη πραγματικό
Οριστική υπερσ.	Δινητική οριστική	

B)

Τῶν ἡλικιωτῶν : ετερόπλευτος ονοματικός προσδιορισμός , γενική διαιρετική από την αόριστη αντωνυμία « τις »

ἀποφανόμενος : επιρρηματική τελική μετοχή συνημμένη προς το υποκείμενο του « ἀνέστην » (= ἐγώ) , προσδιορίζει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού το ρήμα κίνησης « ἀνέστην » .

ἀνάξια : σύστοιχο αντικείμενο (ενν. ψηφίσματα) της μετοχής « ψηφισαμένην » .

Γ3. α)

- ἐνέμειναν
- συνέειπε / συνειπεῖν
- ἐναντιοῖ

β)

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ἐρρωμένος	ἐρρωμενέστερον	ἐρρωμενέστατον
Αἰσχροὺν	Αἰσχίον	Αἰσχιστον
ἰδίαν	ἰδιαιτέραν	ἰδιαιτάτην

γ)

Ον. - -
 Γεν. ἑαυτοῦ / αὐτοῦ σφῶν αὐτῶν / ἑαυτῶν / αὐτῶν
 Δοτ. ἑαυτῶ / αὐτῶ σφίσιν αὐτοῖς / ἑαυτοῖς / αὐτοῖς
 Αιτ. ἑαυτόν / αὐτόν σφᾶς αὐτούς / ἑαυτούς / αὐτούς
 Κλητ. - -

Ον. - -
 Γεν. - -
 Δοτ. - -
 Αιτ. ἑαυτό ἑαυτά
 Κλητ. - -